

Vision of Higher Education System Functions with Regional Management Approach

Sahar Kousari*

Faculty Member of National Research Institute for Science Policy (NRISP),
Science Policy Department, Tehran, Iran

Received: 2, Oct. 2019

Accepted: 21, Dec. 2019

Abstract

The purpose of this study is to identify and analyze the functions of higher education system with a regional management approach. To achieve this goal, a qualitative approach and phenomenological approach were used. The statistical society of the study consisted of general managers and senior experts of educational and research departments, who were interviewed face to face based on theoretical data saturation. In-depth interviews were used for data collection and inductive content analysis was used for data analysis. The research findings showed that the higher education system's assignable functions to future areas are in research functions (including: organizing regional research projects, organizing research facilities, setting up and developing research units and technology centers, selecting top researchers, licensing and validation of scientific journal, licensing and evaluation of scientific associations, establishment and development of regional laboratories and monitoring of output quality), educational functions (including: higher education macro planning, creation, integration and deletion of disciplines, creation, integration and deletion of higher education centers, supervising the quality of programs in Higher Education Centers, monitoring the programs' outcome, etc.), student cultural functions (including: planning, approving and executing student mobility at the regional level, identifying and directing student talent at the regional level, etc.) and staffing functions (including: formation of special case committees at the regional level, recruitment and transfer process of faculty members, review and approval of special support policy for faculty at the regional level, selection of students and staff, and faculty at the regional level and etc).

Keywords: Higher Education, Regional Management, Ministry of Science, Research and Technology, Functions.

* kosari@nrisp.ac.ir

چشم‌انداز کارکردهای نظام آموزش عالی با رویکرد مدیریت منطقه‌ای در آینده^۱

سحر کوثری*

عضو هیئت علمی گروه سیاست علم مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۳۰

چکیده

هدف از پژوهش حاضر شناسایی و تحلیل کارکردهای نظام آموزش عالی با رویکرد مدیریت منطقه‌ای است. به منظور نیل به این هدف، از رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی استفاده شد. جامعه آماری تحقیق مدیرکل‌ها و کارشناسان ارشد معاونت‌های آموزشی و پژوهشی بود که بر اساس اشباع نظری داده‌ها، تعداد ۱۱ نفر از آنها به صورت رو در رو مورد مصاحبه قرار گرفتند. برای گردآوری داده‌ها از روش مصاحبه عمیق و برای تحلیل آنها از روش تحلیل محتوای استقرایی استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد کارکردهای قابل واسپاری نظام آموزش عالی به مناطق در آینده در کارکردهای پژوهشی (ساماندهی طرح‌های پژوهشی منطقه‌ای، ساماندهی تسهیلات پژوهشی، ایجاد و توسعه واحدهای پژوهشی و مراکز فناوری، انتخاب پژوهشگران برتر، صدور مجوز و تعیین اعتبار نشریه‌های علمی، صدور مجوز و ارزیابی انجمن‌های علمی، ایجاد و توسعه آزمایشگاه‌های منطقه‌ای و نظارت بر کیفیت خروجی)، کارکردهای آموزشی شامل (برنامه‌ریزی کلان آموزش عالی، ایجاد، ادغام و حذف رشته‌ها، ایجاد، ادغام و حذف مراکز آموزش عالی، نظارت بر کیفیت ارائه رشته‌های درسی در مراکز آموزش عالی، نظارت بر پیامدهای رشته‌های تحصیلی و ...)، کارکردهای فرهنگی دانشجویی شامل (برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای نقل و انتقالات دانشجویی در سطح منطقه، شناسایی و هدایت استعدادهای درخشان دانشجویی در سطح منطقه و ...) و کارکردهای ستادی (تشکیل کمیسیون‌های موارد خاص در سطح منطقه، فرایند جذب و انتقال اعضای هیئت علمی، بررسی و تصویب سیاست حمایت ویژه از اعضای هیئت علمی در سطح منطقه، گزینش دانشجویان و کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه) است.

کلیدواژه‌ها: آموزش عالی، مدیریت منطقه‌ای، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، کارکردها.

۱. این مقاله مستخرج از طرحی با عنوان «تحلیل کارکردها و وظایف وزارت عتف در ارتباط با مؤسسات آموزش عالی با رویکرد مدیریت منطقه‌ای» است که با حمایت مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور و به سفارش و ابلاغ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۷ انجام شده است.

* kosari@nrsp.ac.ir

مقدمه

نقش آموزش عالی در قرن بیست و یکم، که قرن دانش نامیده شده، در تولید، اشاعه و کاربست دانش در توسعه کشورها انکارناپذیر است [۱]. در واقع نظام آموزش عالی، امروزه به منزله کانون علم، تفکر و نوآوری و محل فعالیت بیشتر نخبگان، اندیشمندان و متخصصان در هر کشوری است و وظایف و مسئولیت‌های عمده‌ای همچون تربیت نیروی انسانی متخصص جامعه و تولید دانش و اشاعه آن را بر عهده دارد؛ و با حضور و فعالیت خردمندان، متفکران، پژوهشگران، دانش‌پژوهان و دانشجویان در اعتلای علمی و جهت بخشیدن به حرکت‌های فکری، اعتقادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی همراه است و فقط با داشتن چنین نظامی، می‌تواند با تحولات و پیشرفت‌های اجتماعی و صنعتی همگام و در میان کشورهای موفق جهان از جایگاه شایسته‌ای برخوردار باشد [۲]. بنابراین لزوم شناخت اجزا، نهادها، نظام‌ها و ساختارها و سیاست‌هایی که توسط این نهادها اتخاذ می‌شود که به نحوی در توسعه دانش نقش دارند ضروری است [۳]. در واقع دانشگاه‌ها طی قرن‌ها با تدریس و مأموریت‌های تحقیقاتی خود نقش مهمی در توسعه جوامع سرتاسر جهان ایفا کرده‌اند. علاوه بر این دانشگاه نقش مهمی در افزایش اشتغال فارغ‌التحصیلان، افزایش سطح تحصیلات جامعه، ایجاد فرصت برای افراد و توسعه دانش و فناوری‌ها ایفا می‌کنند [۴]. بنابراین با توسعه علم و فناوری جامعه جهانی به سرعت در حال تغییر است [۵] و حکمرانی مناسب یکی از عوامل اصلی در بهبود کیفیت آموزش عالی محسوب می‌شود. برای ایجاد تعادل بین استقلال و پاسخگویی، نقش کیفیت در آموزش عالی به مرور زمان افزایش یافته است [۶]. از جهتی دیگر امروزه گرایش فزاینده به اجرای سیاست‌های تمرکززدایی در برنامه‌های توسعه منطقه‌ای و ملی در بیشتر کشورهای دنیا مشاهده می‌شود. زیرا تمرکززدایی می‌تواند به عنوان ابزار و وسیله رشد و توسعه در بخش‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی نقش ایفا کند [۷]. تمرکززدایی امروزه در بخش آموزش بسیار مهم جلوه کرده است، زیرا بسیاری از دولت‌ها با ارائه خدمات آموزشی متمرکز مسائلی را از جمله ناکارآمدی مالی، بی‌کفایتی در مدیریت، فقدان تصمیم‌گیری شفاف، کیفیت

پایین و دسترسی به خدمات آموزش عالی و ... را تجربه کرده‌اند [۸]. تجربه کشورهایی که به این نوع برنامه‌ها روی آورده‌اند، نشان داده است که تمرکززدایی در برنامه‌ها و برنامه‌ریزی‌های آنها در میان‌مدت و بلندمدت در اکثر سیاست‌ها و خط‌مشی‌های آنها جواب داده است. از سوی دیگر، تمرکززدایی دارای چالش‌ها و موانعی است که بی‌توجهی به آنها در درازمدت خسارت‌های جبران‌ناپذیری به بار خواهد آورد. تمرکززدایی، تفویض اختیار و قدرت در زمینه تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، سازماندهی و اعمال کنترل است. به طور کلی فقدان تمرکز اگر به درستی و به خوبی اجرا شود می‌تواند فرصت‌های مهمی را برای توسعه در جوامع فراهم آورد و مدیریت منطقه‌ای در واقع سطحی از نبود تمرکز و استقلال را فراهم می‌کند [۶].

پیشرفت جوامع و به دنبال آن افزایش سطح آگاهی و توانایی مردم در درک نیازها و راه‌های برآوردن آنها، ضرورت مداخله و مشارکت در اداره امور را افزایش داده است. بنابراین برای نیل به توسعه، تنوع در ساختار حکومتی، تمرکززدایی و واگذاری اختیارها به سطوح پایین‌تر مطرح می‌شود که به عنوان محملی برای پژوهشگران توسعه مورد توجه قرار گرفته و موجب شده است که ایده تمرکززدایی در کانون مطالعات مفهومی و عملی توسعه قرار گیرد [۹]. نبود سطح محلی تصمیم‌گیری، ساختار متمرکز اداری و سیاسی کشور، نبود نهادهای پایدار برنامه‌ریزی منطقه‌ای، جدایی و فاصله نهادهای بخش دولتی، خصوصی و مردمی و نبود حکم‌روایی منطقه‌ای، مناطق را از حیث توسعه به اندام‌واره‌ای از هم گسیخته و غیریکپارچه از نظر مدیریت منطقه‌ای مبدل ساخته است [۱۰].

در نظام‌های متمرکز، تمامی اختیارهای تصمیم‌گیری در دست حکومت مرکزی است و معمولاً هیچ‌گونه حق تصمیم‌گیری به واحدها و بخش‌های پایین‌تر واگذار نمی‌شود. در واقع واحدهای پایین‌تر، مجری سیاست‌های حکومت مرکزی‌اند و کنترل شدیدی بر آنها اعمال می‌شود. اما در نظام‌های غیرمتمرکز، حکومت مرکزی اختیارها را به واحدهای مؤسسه‌ای پایین‌تر واگذار می‌کند. البته باز هم دولت مرکزی برای ایجاد هماهنگی، در اجرای برنامه‌ها دخالت دارد و بر آنها نظارت می‌کند [۱۱]. مدیریت منطقه‌ای در آموزش عالی در راستای ایجاد عدالت آموزشی

منطقه‌ای در حوزه آموزش عالی و تدوین ساختار و حکمرانی مناسب می‌تواند در مدیریت منطقه و رفع نیازهای آن موفق باشد. بنابراین مجموعه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور بر اساس تقسیم‌های منطقه‌ای می‌توانند بر حسب نیاز توسعه پیدا کنند. ارتقای فعالیت‌ها، جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها، صرفه‌جویی در هزینه‌های اجرای طرح‌ها در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور، تسهیل در برنامه‌ریزی و فعالیت‌ها، مدیریت و صرفه‌جویی در وقت و هزینه، با توجه به موقعیت جغرافیایی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور از ضرورت‌های منطقه‌ای کردن آموزش عالی به حساب می‌آید. بنابراین با اجرای آیین‌نامه مدیریت منطقه‌ای می‌توان بسیاری از مشکلات نظام آموزش عالی کشور را از این طریق برطرف کرد.

مبانی نظری

تمرکز و تمرکززدایی در نظام‌های آموزشی

نظام‌های متمرکز، دیدگاه سنتی و غالب اکثر کشورهای جهان تا اواخر قرن بیستم بود. در این نظام‌ها تمامی اختیارات تصمیم‌گیری در دست حکومت مرکزی است و معمولاً هیچ‌گونه حق تصمیم‌گیری به واحدها و بخش‌های پایین‌تر واگذار نمی‌شود. در واقع واحدهای پایین‌تر، مجری سیاست‌های حکومت مرکزی‌اند و کنترل شدیدی بر آنها اعمال می‌شود. اما در نظام‌های غیرمتمرکز، حکومت مرکزی اختیارات را به سطوح پایین‌تر واگذار می‌کند. البته باز هم دولت مرکزی برای ایجاد هماهنگی، در اجرای برنامه‌ها دخالت دارند و بر آنها نظارت می‌کند. عدم تمرکز شامل: انتقال بخشی یا تمام تصمیم‌گیری‌ها و مسئولیت‌های قدرت مرکزی به قدرت‌های محلی یا منطقه‌ای می‌باشد. تمرکززدایی مشارکت همه جانبه افراد را در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی درباره سرنوشت خود ایجاد می‌کند. به اعتقاد ولش و مک کین تمرکززدایی از مهم‌ترین پدیده‌هایی است که طی چند سال اخیر، تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه آموزشی گذاشته است. باید متذکر شد که برنامه‌ریزی متمرکز مطلق و فقدان تمرکز مطلق وجود ندارد. اما به نظر می‌رسد که تلفیقی از

و بهبود ساختار اداره دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و در راستای تحقق بند ۷۸ سیاست‌های کلی برنامه ششم و بند ۵-۵ و ۲-۶ سیاست‌های کلی علم و فناوری است. در اقتصاد در حال پیشرفت، یکی از نگرانی‌های اساسی این است که آموزش و پژوهش در مؤسسه‌های آموزش عالی ارتباط مستقیمی با هدف‌های جامعه و اقتصاد آن ندارد. یکی از این حیطه‌ها، توسعه منطقه‌ای است که منطبق با نیازهای خاص در نظر گرفته می‌شود. با مستقر شدن در مناطق، دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها با مجموعه‌ای جدید از بازیگران منطقه و مأموریت‌ها برای مشارکت فعال در راستای توسعه این مناطق روبه‌رو می‌شوند. در این محیط، دسترسی منطقه‌ای به دانش و مهارت‌ها برای زیرساخت فیزیکی بسیار مهم است. بنابراین با به کارگیری مؤسسه‌های آموزش عالی در مناطق، کمک اساسی برای توسعه اقتصادی مناطق فراهم می‌شود [۱۲].

فشارهای رقابتی فزاینده ناشی از جهانی شدن، محرک تلاش‌های گوناگون در راستای اصلاحات در زمینه نظام‌های معاصر آموزش عالی شده است. بنابراین نظام حکمرانی آموزش عالی با رعایت اصل استقلال و آزادی عمل دانشگاه‌ها و در راستای تمرکززدایی، تفویض اختیار و ارتقای سطح نقش‌آفرینی مناطق در تصمیم‌سازی و با نگاه راهبردی نظام آموزش عالی مورد توجه جدی قرار گرفته است. در واقع اعمال مدیریت منطقه‌ای موجب کاهش تصدی‌گری دولت، بالارفتن سطح خلاقیت و مشارکت در مناطق، همکاری و همگرایی دانشگاه‌ها، پاسخگویی اجتماعی مراکز آموزش عالی در سطوح مختلف اجتماعی، مأموریت‌گرایی، توسعه هدفمند، التزام به تضمین کیفیت و سرانجام اعتلای آموزش عالی کشور را در پی خواهد داشت. بسیاری از مطالعات بر تأثیرات دانشگاه‌ها بر توسعه مناطق از طریق توسعه علم و فناوری تمرکز دارند [۱۳].

بنابراین در راستای تأمین نیازهای مناطق در کشور و رشد متوازن آنها و هدفمند شدن توسعه آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، با راه‌اندازی «دفتر امور مناطق کشور» نسبت به ایجاد زمینه مناسب برای شکل‌گیری تعامل‌های سازنده، سریع و دقیق بین حوزه‌های صف و ستاد؛ به منظور تحقق اهداف عالی آموزش عالی کشور اقدام کرده است و با اجرای آیین‌نامه مدیریت

۲. **تفویض اختیار:** انتقال دائمی مسئولیت‌های تصمیم‌گیری در آموزش از دولت مرکزی تا سطوح پایین حکومت مانند استان‌ها و بخش‌ها است. مثال واضح دولت شیلی است که دولت مرکزی ۹۰ درصد بودجه آموزشی را بر مبنای سرانه تأمین می‌کند، اما مسئولیت ارائه آموزش را به دولت‌های محلی منتقل کرده است؛

۳. **انتقال قدرت و منابع** یا استقلال واحدها به انتقال اداری و حقوقی مسئولیت‌ها به مناطق اشاره دارد.

تمرکززدایی ابتدایی در این سه شکل ممکن است به وسیله فراهم کردن خدمات آموزشی، بودجه و یا هر دو به وجود بیاید. دلایل فقدان تمرکز خدمات آموزشی ممکن است شامل موارد زیر باشد:

- ◇ توانمندسازی مناطق کم‌جمعیت؛
- ◇ افزایش مسئولیت‌پذیری و اثربخشی سیستم؛
- ◇ بهبود کیفیت دسترسی به آموزش؛
- ◇ افزایش منابع از طریق حمایت جوامع، والدین و بخش خصوصی؛

در جدول (۱) انواع تمرکززدایی بر اساس ابعاد تمرکززدایی توزیع شده است.

این دو نوع برنامه متمرکز و غیرمتمرکز می‌تواند در راستای توسعه همه‌جانبه مفید و مؤثر باشد [۷].

تمرکززدایی فرایندی است که دولت مرکزی در درجه‌های مختلف تصمیم‌گیری اداری و سیاسی را برای تقویت و توسعه مناطق به دولت‌های محلی انتقال می‌دهد [۱۴]. تمرکززدایی موضوعی مشترک در بحث‌های مربوط به اصلاحات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد. با وجود این هر چند اغلب به عنوان ضرورتی برای تقویت دموکراسی، حقوق فرهنگی و بومی، پاسخگویی محلی و حکمرانی محلی به نظر می‌رسد، اما تمرکززدایی بر حسب لزوم به معنای بزرگ شدن، توانمندسازی، شفافیت، مشارکت مدنی یا کاهش فقر نیست [۸]. تمرکززدایی ابزاری بسیار مهم در کشورهای در حال توسعه و صنعتی است، زیرا می‌تواند موارد زیر را موجب شود:

۱. سرعت بخشیدن به توسعه اقتصادی با نوسازی نهادها؛
۲. افزایش کارایی مدیریت در سطوح مرکزی، منطقه‌ای و محلی؛
۳. اختصاص مسئولیت مالی از مرکز به مناطق دیگر؛
۴. ارتقای دموکراسی؛
۵. افزایش کنترل محلی؛
۶. کنترل یا تعادل مراکز قدرت، مانند اتحادیه‌های استادان و احزاب سیاسی؛
۷. بهبود کیفیت خدمات؛
۸. افزایش اهمیت سطح محلی و منطقه‌ای [۱۵].

به طور کلی سه نوع تمرکززدایی وجود دارد: فقدان تمرکززدایی، تفویض اختیارها، انتقال قدرت و منابع. سیستم‌های آموزشی بسته به انتخاب دولت‌ها هر سه شکل تمرکززدایی را دربرمی‌گیرند. در ادامه اشکال تمرکززدایی به طور خلاصه شرح داده شده است.

۱. **فقدان تمرکززدایی:** در سیستم غیرمتمرکز دولت مرکزی مسئولیت کامل خود را حفظ می‌کند، اما مدیریت به وسیله دفاتر محلی و منطقه انجام می‌شود. تمرکززدایی سیستم آموزشی ممکن است اولین گام دولت‌ها در تلاش برای تمرکززدایی باشد. سیستم‌های آموزشی در ارمنستان، شیلی و تانزانیا عناصری از فقدان تمرکز را دارند؛

جدول ۱. انواع تمرکززدایی

ابعاد تمرکززدایی			انواع تمرکززدایی
سیاست‌گذاری	مالی	اداری	
برای مشاوره به مدیران منطقه‌ای ایجاد شده است.	مدیران منطقه‌ای قدرت بیشتری برای اختصاص و تخصیص بودجه دارند.	تصمیم‌ها و مسئولیت‌های مدیریتی از دولت مرکزی به دفاتر مناطق منتقل می‌شوند.	فقدان تمرکز
در نهایت مقام‌های محلی و منطقه‌ای منتخب در برابر رأی‌دهندگان و منابع مالی برای آموزش پاسخ می‌دهند.	دولت‌های محلی از قدرت برای تخصیص هزینه‌های آموزشی و در بعضی موارد برای تعیین سطوح هزینه (با افزایش درآمد) برخوردار می‌شوند.	مدیران بخش آموزش توسط مقام‌های منتخب در سطح محلی یا منطقه‌ای منصوب می‌شوند.	تفویض اختیار
شورای‌های محلی انتخاب شده گاهی اوقات با نام مدیران مدارس قدرت می‌یابند.	مدیران و/یا شوراهای محلی منابع مالی را از دولت دریافت می‌کنند و می‌توانند مخارج و درآمدهای خود را به صورت محلی اختصاص دهند.	مدرسان و/یا شوراهای آموزشی توانایی ایجاد برنامه شخصی، برنامه درسی و برخی تصمیم‌های مربوط به هزینه را دارند.	انتقال قدرت

۱. افزایش نقش، فعالیت و نفوذ جهانی اتحادیه‌های منطقه‌ای؛

۲. تغییرات ساختار درون منطقه‌ای.

این دو دلیل، تغییر و اصلاح نظام‌های مدیریتی در این اقتصادها را ضروری کرده‌اند. شکل‌گیری اقتصاد، جامعه و سرمایه‌داری اطلاعاتی و جهانی شدن اقتصاد و شتاب آن از دهه ۱۹۸۰ به این سو، اصلاح نظام‌ها و شیوه‌های مدیریتی توسعه را سرعت بخشیده است [۱۰]. با شتاب جهانی شدن اقتصاد و پویایی شدید فرایندهای اقتصادی-اجتماعی، اتخاذ شیوه‌های مدیریتی پایدار در سطوح فضایی اجتناب‌ناپذیر شده است [۱۶]. چنین تغییری برای بازساخت منطقه‌ای در کشورهای در حال رشد با پیچیدگی و موانع زیادی همراه است؛ زیرا نهادهای منطقه‌ای به دلیل ضعف‌ها و ناتوانی‌های درونی، قدرت عمل کافی برای انطباق با پویایی فرایندهای برون‌زا را ندارند [۱۷].

در مورد نقش دانشگاه‌ها در توسعه منطقه‌ای تئوری رو به رشدی وجود دارد. این گزارش توسط سازمان همکاری و توسعه اقتصادی در سال ۲۰۰۷ در زمینه آموزش عالی در مناطق گزارش شده است. شناسایی این امر مهم است که چرا مقام‌های منطقه‌ای در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی به دنبال بسیج دانشگاه‌ها در حمایت از راهبرد توسعه منطقه‌ای‌اند. به همین دلیل بسیاری از این دانشگاه‌ها با توسعه مناطق خود درگیرند. پیام کلیدی

انتقال مسئولیت و اختیار برای ارائه خدمات آموزشی به دولت‌های محلی یا استان‌ها، ممکن است موجب افزایش مسئولیت‌پذیری و اثربخشی و کوتاه‌کردن فاصله بین سیاست‌گذاران و والدین و سازمان آموزشی شود. همچنین ممکن است تقاضای والدین برای کیفیت بهتر را تقویت و موجب بهبود توانایی مدیران برای اجرای برنامه‌ها شود [۸]. تمرکززدایی به عنوان یکی از شاخص‌های کاهش فاصله قدرت مورد توجه قرار گرفته است. تمرکززدایی در سطح سازمان‌های دولتی به مفهوم تفویض و واگذاری اختیار به سطوح پایین و در سطح دولت به معنای تفویض قدرت (در مسائل اداری و سیاسی) به واحدها و تشکیلات محلی است. در حالت اول منجر به کاهش فاصله قدرت در ساختار سازمانی بین سطوح مختلف ساختار و در دومی فاصله قدرت بین دولت و مردم کاهش می‌یابد. تمرکززدایی به معنای نزدیک‌سازی دولت و مردم یا کاهش فاصله قدرت بین آنهاست. تمرکززدایی می‌تواند قدرت انتخاب افراد محلی در سیاست‌گذاری‌ها را بیشتر، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری مقام‌های محلی را افزایش دهد [۹].

مدیریت منطقه‌ای

طی دهه‌های اخیر موضوع «مدیریت توسعه منطقه‌ای» در جهان، بیش از پیش مورد توجه کشورها قرار گرفته است. به ویژه در اقتصادهای پیشرفته و در حال رشد که دو دلیل عمده داشته است:

کرسول دو رویکرد به پدیدارشناسی را مشخص کرده است؛ پدیدارشناسی هرمنوتیک، از آنجا که هرمنوتیک با تفسیر و درک متن و یا به عبارت دیگر با تأویل متن ارتباط دارد، در پدیدارشناسی هرمنوتیک پژوهشگر سعی می‌کند که تجربه‌های انسان را به مثابه متن نوشته شده مورد تفسیر قرار دهد و بر این پایه تحلیل خود از پدیده‌های مورد نظر را به دست آورد. پدیدارشناسی تجربی، متعالی یا روانشناختی، این رویکرد کمتر بر تفسیرهای پژوهشگر متمرکز است و بیشتر بر توصیف تجارب شرکت‌کنندگان تکیه دارد [۱۸]؛ [۱۹]؛ [۲۰] و [۲۱]. با در نظر گرفتن اینکه پژوهش حاضر کمتر بر تفسیرهای پژوهشگر متمرکز خواهد بود و بیشتر بر توصیف تجارب پژوهشگران و استادان آموزش عالی در مورد آسیب‌شناسی حکمرانی آموزش عالی تکیه خواهد داشت بنابراین از روش کیفی، پدیدارشناسی تجربی استفاده می‌شود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

نظر به ارتباط ملموس پژوهشگران و استادان با تحلیل کارکردهای نظام آموزش عالی با رویکرد مدیریت منطقه‌ای جامعه آماری تحقیق مدیرکل‌ها و کارشناسان ارشد معاونت‌های آموزشی، و پژوهشی، دانشجویی و ستادی بود و به عنوان جامعه تحقیق در نظر گرفته شدند. نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند است و تا آنجا ادامه پیدا کرد که اشباع در اطلاعات گردآوری شده حاصل شود. به این معنا که نمونه‌گیری تا زمانی تداوم پیدا کرد که دیگر نظرات جدیدی توسط گروه نمونه ارائه نشد. بنابراین با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، تعداد ۱۱ نفر انتخاب شدند. جزئیات تعداد نمونه و سمت تمامی مصاحبه‌شوندگان به تفکیک در جدول (۲) ارائه شده است.

کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی این است که مشارکت موفق بستگی به درک دانشگاهیان و مقام‌های محلی از همدیگر دارد. اغلب مشارکت‌ها به شکست می‌انجامد زیرا مدیران دانشگاه‌ها از مأموریت اصلی دانشگاه‌ها درک کافی ندارند و مقام‌های محلی مأموریت اصلی دانشگاه‌ها و محدودیت‌های آن را درک نمی‌کنند. زمانی که درک متقابل به وجود آمد، این امکان وجود دارد که بر ساختارها و رویه‌هایی غلبه کرد که مانع همکاری می‌شوند.

حال که اهمیت مدیریت منطقه‌ای در سطح ملی و بین‌المللی تبیین شد این پرسش پیش می‌آید که اگر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بخواهد به سمت تمرکززدایی و مدیریت منطقه‌ای پیش برود چه کارکردهایی را می‌تواند به مناطق ده‌گانه پیش‌بینی شده در سند آمایش آموزش عالی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی بسپارد، بر همین اساس پرسش‌های پژوهش طراحی شده است.

پرسش‌های پژوهش

- ◇ کارکردهای قابل واسپاری وزارت عتف به مناطق کدام‌اند؟
- ◇ الگوی واسپاری کارکردهای وزارت عتف به مناطق به چه صورت است؟

روش پژوهش

رویکرد کیفی، رویکرد مناسبی برای کشف داده‌های جدید و توصیف آنها است، از این رویکرد برای اطلاع از نظرات پژوهشگران و استادان دانشگاه‌ها استفاده شد. از طرف دیگر و با توجه به اینکه پرسش تحقیق حاضر به گونه‌ای بود که مستلزم کنکاش و بررسی نظرات، دیدگاه‌ها و تجارب اعضای شرکت‌کننده در تحقیق بود از روش پدیدارشناسی استفاده شد. پدیدارشناسی^۱ یکی از روش‌های پژوهش کیفی است که به بررسی، تحلیل و کندوکاو تجربه‌ها، احساسات، عقاید و دیدگاه‌های مشارکت‌کننده‌ها می‌پردازد [۱۸].

جدول ۲. مصاحبه‌شونده‌ها و رشته‌های تحصیلی آنها

شماره مصاحبه‌شونده	سمت
مصاحبه‌شونده شماره ۱	مدیر کل دفتر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی امور پژوهشی
مصاحبه‌شونده شماره ۲	مدیرکل برنامه‌ریزی امور فناوری
مصاحبه‌شونده شماره ۳	مدیرکل دفتر گسترش آموزش عالی
مصاحبه‌شونده شماره ۴	مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی
مصاحبه‌شونده شماره ۵	مدیرکل دفتر برنامه و بودجه و تشکیلات
مصاحبه‌شونده شماره ۶	مدیرکل دفتر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی اجتماعی
مصاحبه‌شونده شماره ۷	کارشناس ارشد مرکز جذب اعضای هیئت علمی
مصاحبه‌شونده شماره ۸	کارشناس ارشد مرکز نظارت و ارزیابی آموزش عالی
مصاحبه‌شونده شماره ۹	عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور
مصاحبه‌شونده شماره ۱۰	استاد تمام دانشگاه تهران
مصاحبه‌شونده شماره ۱۱	دبیر اسبق شورای عالی عتف

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه عمیق بود که به صورت قیاسی پیاده شد. به این معنا که ابتدا پرسشی کلی در ارتباط با کارکردهای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با رویکرد مدیریت منطقه‌ای پرسیده شد و سپس بر اساس دیدگاه‌ها و پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، پرسش‌های جزئی‌تری در راستای هدف تحقیق مطرح شد. دلیل استفاده از این نوع مصاحبه آن بود که پژوهشگر با طرح پرسش باز در صدد بود تا بدون محدود کردن عقاید و نگرش‌های مصاحبه‌شونده‌ها از دیدگاه‌ها و نظرات آنها مطلع شود.

برازش روایی پژوهش

برای حصول اطمینان از روایی پژوهش، یعنی دقیق بودن یافته‌ها از منظر پژوهشگر، مشارکت‌کنندگان یا خوانندگان گزارش پژوهش اقدام‌های زیر انجام شد:

۱. تحلیل و بازبینی مقوله‌های به دست آمده در مرحله کیفی توسط صاحب‌نظران و استادان دانشگاه‌ها؛
۲. روش بازخورد مشارکت‌کننده که مبتنی است بر ارائه تفسیرها و تحلیل‌های پژوهشگر به مشارکت‌کنندگان برای اصلاح و ویرایش مواردی استفاده شد که توسط پژوهشگر بد فهمیده شده‌اند [۱۹].

روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش تحلیل داده‌های کیفی گردآوری شده روش تحلیل محتوای استقرایی^۱ است که با توجه به موجود نبودن ساختار و مقوله‌هایی از پیش تعیین شده، از روش کدگذاری باز استفاده شد به این معنا که طبقه‌ها و مقوله‌های به دست آمده از این تحلیل، فقط از دل دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان استخراج شد و نه براساس ساختاری که در پیشینه مورد استفاده قرار گرفته باشد [۱۸]؛ [۲۰] و [۲۱]. در این نوع تحلیل، ابتدا اطلاعات از افراد مشارکت‌کننده گردآوری و سپس داده‌ها، بدون در نظر داشتن مبنایی نظری، کدگذاری شد و فرایند تلخیص و کاهش کدها تا جایی ادامه پیدا کرد که به مقوله‌ها و طبقه‌های گسترده‌تری دست پیدا کنیم که بتواند کدهای جزئی‌تر را شامل شود. عنوان مقوله‌های ارائه شده نیز به طور دقیق برگرفته از واژه‌هایی بود که توسط مشارکت‌کننده‌ها استفاده شده است که به آن کدهای طبیعی^۲ می‌گویند [۱۸].

1. Inductive content analysis

2. In vivo codes

تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

پژوهشگر برای دستیابی به تجربه‌های افراد در خصوص تحلیل کارکردهای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با رویکرد مدیریت منطقه‌ای با مدیرکل‌ها و کارشناسان ارشد معاونت‌های آموزشی و پژوهشی که ارتباط نظری و عملی ممتدی با مسئله پژوهش داشتند، مصاحبه کرد و تجارب و نگرش‌های آنها را در این خصوص جویا شد. در فرایند گردآوری اطلاعات به تدریج مفاهیم و گزاره‌ها در این

خصوص انباشته می‌شدند، تا جایی که داده‌ها به تکرار رسیدند. در خصوص تحلیل مرحله‌ای یافته‌ها نیز باید گفت که ابتدا با تفکیک متن مصاحبه به عناصر دارای پیام در داخل خطوط یا پاراگراف‌ها، تلاش شد تا کدهای مربوط استخراج شوند و در مرحله بعدی آن، مفاهیم در قالب مقوله‌های بزرگ‌تری قرار گرفتند. بعد از این مرحله سعی شد که مقوله‌ها نیز در قالب دسته‌های بزرگ مفهومی طبقه‌بندی شوند. مقوله‌بندی‌ها در قالب جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول ۳. کارکردهای قابل واسپاری نظام آموزش عالی به مناطق

درصد فراوانی	کد مصاحبه‌شونده	مفاهیم شناسایی شده	مقوله‌های فرعی	مقوله‌های اصلی	مسئله تحقیق
۶۳	م ۳، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	ساماندهی طرح‌های پژوهشی منطقه‌ای	کارکردهای پژوهشی	کارکردهای معاونتی	کارکردهای وزارت عتف
۷۲	م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۱	ساماندهی تسهیلات پژوهشی			
۶۳	م ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۱	ایجاد و توسعه واحدهای پژوهشی و مراکز فناوری			
۵۴	م ۲، ۴، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	ایجاد و توسعه آزمایشگاه‌های منطقه‌ای			
۸۱	م ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱	صدور مجوز و تعیین اعتبار نشریه‌های علمی			
۷۲	م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۱	صدور مجوز و ارزیابی انجمن‌های علمی			
۶۳	م ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۱	انتخاب پژوهشگران برتر			
۵۴	م ۲، ۴، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	نظارت بر کیفیت خروجی	کارکردهای آموزشی		
۵۴	م ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰	برنامه‌ریزی کلان آموزش عالی			
۵۴	م ۱، ۳، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱	ایجاد، ادغام و حذف رشته‌ها			
۵۴	م ۲، ۳، ۵، ۶، ۷، ۹	ایجاد، ادغام و حذف مراکز آموزش عالی			
۶۳	م ۳، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	نظارت بر کیفیت ارائه رشته‌های درسی در مراکز آموزش عالی			
۷۲	م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۱	نظارت بر پیامدهای رشته‌های تحصیلی			
۶۳	م ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۱	نظارت بر آزمون‌های ورودی			
۵۴	م ۲، ۴، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	تعیین ظرفیت پذیرش			
۸۱	م ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱	توانمندسازی اعضای هیئت علمی			
۷۲	م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۱	ارائه شیوه‌های نوین آموزشی			
۶۳	م ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۱	آموزش‌های آزاد و مهارتی			
۵۴	م ۲، ۴، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	به‌روزرسانی سرفصل‌های آموزشی			
۷۲	م ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۱	ساماندهی مراکز آموزش عالی	کارکردهای فرهنگی - دانشجویی		
۶۳	م ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۱	برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای نقل و انتقالات دانشجویی در سطح منطقه			
۵۴	م ۲، ۴، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱	شناسایی و هدایت استعدادها درخشان دانشجویی در سطح منطقه			

درصد فراوانی	کد مصاحبه‌شونده	مفاهیم شناسایی شده	مقوله‌های فرعی	مقوله‌های اصلی	مسئله تحقیق
۸۱	۱۰م، ۸م، ۷م، ۶م، ۴م، ۳م، ۲م، ۱م ۱۱م	برنامه‌ریزی و برگزاری جشنواره‌های دانشجویی، فرهنگی، فیلم و ... در منطقه	کارکردهای فرهنگی - دانشجویی	کارکردهای معاونتی	کارکردهای وزارت عتف
۷۲	۱۱م، ۲م، ۳م، ۴م، ۵م، ۶م، ۷م، ۱۱م	بررسی و تصویب سیاست‌های برگزاری المپیادهای علمی، قرآنی، مهارتی و ورزشی در سطح منطقه	کارکردهای ستادی	کارکردهای فرهنگی - اجتماعی	
۶۳	۱۱م، ۱۰م، ۹م، ۷م، ۳م، ۲م، ۱م	تشکیل کمیسیون‌های موارد خاص در سطح منطقه			
۶۳	۱۱م، ۱۰م، ۹م، ۸م، ۴م، ۳م، ۱م	فرایند جذب و انتقال اعضای هیئت علمی	کارکردهای ستادی	کارکردهای فرهنگی - اجتماعی	
۴۵	۱۱م، ۲م، ۵م، ۶م، ۱۱م	بررسی و تصویب سیاست حمایت ویژه از اعضای هیئت علمی در سطح منطقه			
۶۳	۱۱م، ۱۰م، ۹م، ۸م، ۴م، ۳م، ۱م	گزینش دانشجویان و کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه			
۵۴	۱۱م، ۱۰م، ۹م، ۸م، ۴م، ۲م	بررسی و تصویب سیاست‌های توسعه همکاری‌های بین‌المللی متناسب با مزیت‌های منطقه			
۵۴	۱۱م، ۱۰م، ۹م، ۸م، ۴م، ۲م	رسیدگی به تخلفات اداری مؤسسه‌های آموزش عالی و کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه			

برنامه‌ریزی‌های سازمانی، مأموریت‌ها، چشم‌اندازها، اهداف، راهبردها، سیاست‌های اجرایی و راهکارها را اولویت‌های خود قرار می‌دهند. به قطع هدف از چنین رویکردی، پدیدآوردن زمینه‌ها و امکاناتی است که به کمک آنها بتوان ضمن گسترش مرزهای دانش، به فناوری‌های نوین و پیشرفته برای پاسخ‌گویی به نیازها و تحولات جدید در اقتصاد دانش‌بنیان با رویکرد اقتصاد مقاومتی و در راستای سیاست‌های ابلاغی علم و فناوری توسط مقام معظم رهبری دست یافت.

بنابراین شناسایی کارکردهای پژوهشی قابل واسپاری به منظور توسعه مناطق و تمرکززدایی از مهم‌ترین مسائل وزارت عتف است. بنابراین به شناسایی این کارکردها پرداخته شد. کارکردهای پژوهشی شامل ساماندهی طرح‌های پژوهشی منطقه‌ای، ساماندهی، تسهیلات پژوهشی، ایجاد و توسعه واحدهای پژوهشی و مراکز فناوری، انتخاب پژوهشگران برتر، صدور مجوز و تعیین اعتبار نشریه‌های علمی، صدور مجوز و ارزیابی انجمن‌های علمی، ایجاد و توسعه آزمایشگاه‌های منطقه‌ای و نظارت بر کیفیت خروجی است.

یکی از نگرانی‌های اساسی در آموزش عالی این است که آموزش و پژوهش در مؤسسه‌های آموزش عالی ارتباط مستقیمی با هدف‌های جامعه و اقتصاد ندارد. یکی از این حیطه‌ها که به انطباق با نیازهای خاص منطقه، کمک می‌کند، توسعه منطقه‌ای است. با مستقر شدن در مناطق، دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها با مجموعه‌ای جدید از مأموریت‌ها و بازیگران منطقه برای مشارکت فعال در راستای توسعه این مناطق روبه‌رو می‌شوند. در این محیط، دسترسی منطقه‌ای به دانش و مهارت‌ها برای زیرساخت فیزیکی بسیار مهم است. بنابراین با به‌کارگیری توان مؤسسه‌های آموزش عالی در مناطق، به توسعه اقتصادی مناطق کمک می‌شود. بنابراین با توجه به بررسی گسترده کارکردهای نظام آموزش عالی، کارکردهایی که با توجه به مناطق قابل واسپاری باشند به شرح زیر شناسایی شدند:

♦ کارکردهای معاونتی که شامل کارکرد پژوهشی و آموزشی است و به شرح زیرند:

کارکرد پژوهشی

امروزه پژوهش و فناوری نقش عمده‌ای در ایجاد استقلال و توسعه پایدار دارد و جوامع گوناگون در

کارکرد آموزشی

آموزش عالی و کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه می‌باشد.

الگوی واسپاری کارکردهای نظام آموزش عالی به مناطق به چه صورت است؟

کارکردهای نظام آموزش عالی طبق الگوی واسپاری به مناطق در جدول (۳) طبق انواع تمرکززدایی، ابعاد تمرکززدایی، شیوه حکمرانی و خروجی مورد انتظار به روش مصاحبه و تحلیل محتوای داده‌های گردآوری شده از مصاحبه‌شوندگان استخراج شده است. در ادامه انواع تمرکززدایی مبتنی بر الگوی راندینلی، ابعاد تمرکززدایی، حکمرانی و خروجی‌های مورد انتظار از مدیریت منطقه‌ای که مبنای تحلیل جدول (۴) بوده‌اند توضیح داده شده است.

انواع تمرکززدایی مبتنی بر الگوی راندینلی

بر اساس الگوی راندینلی^۱ تمرکززدایی نهادهای دولتی از چهار الگوی مختلف پیروی می‌کند:

۱. **تراکم‌زدایی**^۲: انتقال کارکرد به تشکیلات محیطی‌تر تحت اختیار تشکیلات بالادستی اولیه (گرفتن نظر مشاوره‌ای منطقه)؛
۲. **تفویض**^۳: انتقال کارکرد به تشکیلات نیمه مستقل محیطی‌تر (تأیید اولیه موضوع‌ها در منطقه انجام و سپس تأیید نهایی به ستاد فرستاده می‌شود)؛
۳. **واگذاری**^۴: انتقال کارکرد به تشکیلات مستقل دولتی محیطی‌تر (تنها سیاست‌گذاری کلان در ستاد انجام می‌شود)؛
۴. **خصوصی‌سازی**^۵: انتقال کارکرد به تشکیلات مستقل خصوصی محیطی‌تر.

ابعاد تمرکززدایی

سه نوع عمده تمرکززدایی که می‌توانند به طور مؤثر در کاهش تمرکز در یک منطقه کمک کنند، عبارت‌اند از:

علاوه بر کارکردهای پژوهشی، کارکردهای آموزشی نیز از لحاظ واسپاری به مناطق مورد بررسی قرار گرفتند که کارکردهای آموزشی شامل برنامه‌ریزی کلان آموزش عالی، ایجاد، ادغام و حذف رشته‌ها، ایجاد، ادغام و حذف مراکز آموزش عالی، نظارت بر کیفیت ارائه رشته‌های درسی در مراکز آموزش عالی، نظارت بر پیامدهای رشته‌های تحصیلی، نظارت بر آزمون‌های ورودی، تعیین ظرفیت پذیرش، توانمندسازی اعضای هیئت علمی، ارائه شیوه‌های نوین آموزشی، آموزش‌های آزاد و مهارتی، به‌روزرسانی سرفصل‌های آموزشی و ساماندهی مراکز آموزش عالی شناسایی شدند.

♦ کارکردهای وزارتی نیز شامل کارکرد فرهنگی-دانشجویی و ستادی است.

کارکردهای فرهنگی-دانشجویی

به منظور تحقق اهداف فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، کارکردهای فرهنگی-دانشجویی در مناطق به منظور توسعه و رشد فرهنگی-دانشجویی شناسایی شدند. این کارکردها شامل برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای نقل و انتقال‌های دانشجویی در سطح منطقه، شناسایی و هدایت استعدادهای درخشان دانشجویی در سطح منطقه، برنامه‌ریزی و برگزاری جشنواره‌های دانشجویی، فرهنگی، فیلم و ... در منطقه، بررسی و تصویب سیاست‌های برگزاری المپیادهای علمی، مهارتی و ورزشی در سطح منطقه است.

کارکردهای ستادی

کارکردهای ستادی قابل واسپاری نظام آموزش عالی به مناطق نیز طی فرایند پژوهش شناسایی شدند. این کارکردها شامل تشکیل کمیسیون‌های موارد خاص در سطح منطقه، فرایند جذب و انتقال اعضاء هیئت علمی، بررسی و تصویب سیاست حمایت ویژه از اعضای هیئت علمی در سطح منطقه، گزینش دانشجویان و کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه، بررسی و تصویب سیاست‌های توسعه همکاری‌های بین‌المللی و متناسب با مزیت‌های منطقه و رسیدگی به تخلفات اداری موسسات

1. Rondinelli
2. Deconcentration
3. Delegation
4. Devolution
5. Privatization

یا از آن تأثیر می‌گیرند، این موضوع در خصوص نظام آموزش عالی نیز مصداق دارد [۲۳].

خروجی مورد انتظار

در الگوی مدیریت منطقه‌ای خروجی‌های مورد انتظار از مؤسسه‌های آموزش عالی واقع در مناطق به شرح زیر است:

◇ **سند سیاستی:** در برخی موارد، سند سیاستی به عنوان خروجی مورد انتظار از مرکز یا دانشگاه طرف قرارداد است و ملاک تحقق وظیفه، سند تدوین شده خواهد بود؛

◇ **استقرار سخت‌افزاری:** یکی از خروجی‌های مهم محورهای تحول، استقرار یکی از بسترهای سخت‌افزاری مانند فضای فیزیکی، زیرساخت‌های آموزشی، تأمین منابع انسانی و ... است؛

◇ **اجرایی‌سازی:** در برخی موارد، از دانشگاه‌ها و مراکز طرف تعامل انتظار می‌رود برنامه ارائه شده را در سطح دانشگاه یا منطقه آموزشی پیاده و اجرایی کنند [۲۴].

طبق جدول (۴) به توضیح نمونه‌ای از این کارکردها می‌پردازیم، کارکرد ساماندهی طرح‌های پژوهشی منطقه‌ای از لحاظ انواع تمرکززدایی طبق الگوی راندینلی در سطح واگذاری یعنی انتقال کارکرد به تشکیلات مستقل دولتی محیطی تر قرار گرفته است. از لحاظ ابعاد تمرکززدایی جزء تمرکززدایی اداری و مالی است، و از لحاظ شیوه حکمرانی یعنی چه کسی؟ چه کاری انجام می‌دهد؟ نقش مؤسسه‌های آموزش عالی اجرای برنامه، نقش مناطق تقویت صندوق‌های پژوهش و فناوری استانی، و نقش ستاد نیز سیاست‌گذاری کلان است. و در نهایت خروجی مورد انتظار کارکرد ساماندهی طرح‌های پژوهشی و منطقه‌ای اجرایی‌سازی خواهد بود.

◇ **تمرکززدایی اداری:** عبارت است از انتقال مسئولیت، بودجه‌بندی و مدیریت وظایف عمومی از دولت مرکزی به واحدهای سطوح پایین‌تر، مؤسسه‌های نیمه‌مستقل دولتی یا به اداره‌ها و دستگاه‌ها در مناطق کشوری؛

◇ **تمرکززدایی مالی:** دربرگیرنده انتقال دو موضوع است: الف. بودجه، ب. قدرت و اختیار ایجاد درآمد و تصمیم‌گیری در مخارج. یعنی همزمان هم بودجه کشوری به حکومت‌های محلی انتقال یابد و هم قدرت و اختیار تصمیم‌گیری در مورد خرج آن و ایجاد درآمدهای مورد نظر تفویض شود.

◇ **تمرکززدایی سیاسی:** هدف تمرکززدایی سیاسی واگذاری قدرت بیشتر به شهروندان و نمایندگان آنها در تصمیم‌سازی‌های عموم است. فقدان تمرکز سیاسی شامل نبود تمرکز در قانونگذاری، دموکراسی صنعتی و مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های محلی است [۹].

انواع حکمرانی

پدیده حکمرانی^۱ موضوعی است میان‌رشته‌ای، بین شاخه‌های حقوق، جامعه‌شناسی، مدیریت، اقتصاد و علوم سیاسی. پژوهشگران این حوزه به طور عمده بر مباحث جدیدی مانند تکه‌تکه شدن قدرت میان سطوح دولتی و فرودولتی، تشویق و ترغیب تمرکززدایی از دولت و اتکای روزافزون بر انواع جدید مشاوره و مشارکت شهروندان، متمرکزند [۲۲]. حکمرانی اغلب با نگاهی جدید، به محدود کردن قدرت سنتی سلسله‌مراتبی (بالا-پائین) و تغییر مسیر آن به سوی تصمیم‌های جمعی می‌پردازد. حکمرانی دارای دو مقوله درونی و بیرونی است. حکمرانی بیرونی درباره ایفای نقش‌های بازیگران و سیاست‌گذاران بیرونی و تأثیر آنها روی یکدیگر است. این گروه‌ها و افراد را ذی‌نفعان بیرونی می‌نامند. از طرف دیگر حکمرانی درونی به واسطه نقش‌ها، مسئولیت‌ها و اقتدار بازیگران شناخته می‌شوند. این گروه‌ها و افراد را ذی‌نفعان درونی می‌نامند. در حالی که ذی‌نفعان بیرونی، گروه‌ها و یا افرادی‌اند که اعضای سازمان تلقی نمی‌شوند، اما منافع و تأثیراتی را روی سیستم دارند و

جدول ۴. تحلیل کارکردهای پژوهشی طبق الگوی واسپاری

نوع کارکرد	کارکرد	انواع تمرکززدایی			ابعاد تمرکززدایی			شیوه حکمرانی درونی			خروجی مورد انتظار			
		تراکم‌زدایی	تفویض	واگذاری	خصوصی‌سازی	اداری	مالی	سیاست‌گذاری	مؤسسه	منطقه	ستاد	سند سیاستی	اجرایی‌سازی	استقرار سخت‌افزار
کارکردهای پژوهشی قابل واسپاری وزارت عتف	ساماندهی طرح‌های پژوهشی منطقه‌ای			•		•	•		تقویت صندوق‌های پژوهش و فناوری استانی	سیاست‌گذاری کلان		•		
	ساماندهی تسهیلات پژوهشی ^۱			•			•	درخواست تسهیلات فناوری استانی ارزیابی و تأیید نهایی	سیاست‌گذاری کلان			•		
	ایجاد و توسعه واحدهای پژوهشی و مراکز فناوری						•	درخواست ایجاد و توسعه مراکز پژوهش فناوری	ارزیابی و غربال درخواست‌ها (تأیید اولیه)	تأیید نهایی و صدور مجوز			•	
	صدور مجوز و تعیین اعتبار نشریه‌های علمی				•			درخواست مجوز ایجاد نشریه‌ها	تأیید نهایی و صدور مجوز	طراحی نظام کارآمد ارزیابی نشریه‌ها			•	
	صدور مجوز و ارزیابی انجمن‌های علمی						•	درخواست ایجاد انجمن‌های علمی	ارزیابی ایجاد (تأیید اولیه) ارزیابی عملکرد	تأیید نهایی و صدور مجوز			•	
	انتخاب پژوهشگران برتر			•				جمع‌آوری مستندهای شرکت‌کنندگان	انتخاب پژوهشگران برتر منطقه‌ای	ارایه شاخص‌های ارزیابی انتخاب پژوهشگران برتر ملی			•	
	نظارت بر کیفیت خروجی						•	ارایه گزارش تحلیلی از عملکرد مؤسسه پژوهشی	رتبه‌بندی سالانه مؤسسه‌های قطعی و یا نئو مجوز	طراحی نظام کارآمد ارزیابی ارائه مجوز			•	

نقش مؤسسات آموزش عالی درخواست به منطقه، نقش مناطق تجمع، غربال و ارسال به ستاد، و نقش ستاد نیز سیاست‌گذاری کلان، بررسی و تأیید نهایی می‌باشد. و در نهایت خروجی مورد انتظار کارکرد ساماندهی طرح‌های پژوهشی و منطقه‌ای استقرار سخت‌افزار خواهد بود.

طبق جدول (۵) کارکرد ساماندهی مراکز آموزش عالی از لحاظ انواع تمرکززدایی طبق الگوی راندینلی در سطح تراکم‌زدایی یعنی انتقال کارکرد به تشکیلات محیطی‌تر تحت اختیار تشکیلات بالادستی اولیه (گرفتن نظر مشاوره‌ای منطقه) قرار گرفته است. از لحاظ ابعاد تمرکززدایی جزء تمرکززدایی اداری می‌باشد. و از لحاظ شیوه حکمرانی یعنی چه کسی چه کاری انجام می‌دهد،

۱. منظور از تسهیلات پژوهشی شامل فرصت مطالعاتی، گرنت، پژوهانه و سایر تشویق‌ها است.

جدول ۵. تحلیل کارکردهای آموزشی طبق الگوی واسپاری

نوع کارکرد	کارکرد	انواع تمرکززدایی				ابعاد تمرکززدایی			شیوه حکمرانی درونی			خروجی مورد انتظار	
		تراکم‌زدایی	تفویض	واگذاری	خصوصی‌سازی	اداری	مالی	سیاست‌گذاری	مؤسسه	منطقه	ستاد	سند سیاستی	اجرای‌سازی
کارکردهای آموزشی قابل واسپاری وزارت عتف	ساماندهی مراکز آموزش عالی ^۱	•							درخواست به منطقه	تجمیع، غربال و ارسال به ستاد	سیاست‌گذاری کلان بررسی و تأیید نهایی		•
	ساماندهی رشته‌های تحصیلی ^۲	•							درخواست به منطقه	تجمیع، غربال و ارسال به ستاد (تأیید اولیه)	سیاست‌گذاری کلان بررسی و تأیید نهایی	•	
	برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای آیین‌نامه آموزش‌های آزاد و مهارتی			•				•	درخواست به منطقه	ارایه شیوه‌نامه تأیید یا رد درخواست نظارت بر اجرا	سیاست‌گذاری کلان	•	•
	تعیین ظرفیت پذیرش در رشته‌های مختلف	•							درخواست به منطقه	تجمیع، غربال و ارسال به ستاد (تأیید اولیه)	سیاست‌گذاری کلان بررسی و تأیید نهایی		•
	نظارت بر کیفیت برگزاری رشته‌های تحصیلی			•					ارایه گزارش مستمر و دوره‌ای	نظارت بر عملکرد مراکز آموزش عالی	سیاست‌گذاری کلان		•
	بررسی و تأیید برنامه‌ها و سرفصل‌های جدید درسی و به‌روزرسانی آنها			•					درخواست به منطقه	تجمیع، غربال و ارسال به ستاد (تأیید اولیه)	سیاست‌گذاری کلان بررسی و تأیید نهایی		•
	تعیین و تصویب تقویم آموزشی دانشگاه‌های منطقه			•					اجرای‌سازی	تعیین و تصویب تقویم آموزشی	سیاست‌گذاری کلان		•
	تشکیل مرکز سنجش منطقه‌ای			•					اجرای‌سازی	ارایه شیوه‌نامه استاندارد گزینش اولیه	سیاست‌گذاری کلان گزینش نهایی		•

کسی؟ چه کاری انجام می‌دهد؟ نقش مؤسسه‌های آموزش عالی ارائه درخواست به منطقه، نقش مناطق ارائه شیوه‌نامه، بررسی و تأیید نهایی، نقش ستاد نیز سیاست‌گذاری کلان است و در نهایت خروجی مورد انتظار کارکرد برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای نقل و انتقال‌های دانشجویی در سطح منطقه استقرار سند سیاستی و اجرای‌سازی خواهد بود.

طبق جدول (۶) کارکرد برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای نقل و انتقال‌های دانشجویی در سطح منطقه از لحاظ انواع تمرکززدایی طبق الگوی راندینلی در سطح واگذاری یعنی انتقال کارکرد به تشکیلات مستقل دولتی محیطی تر قرار گرفته است. از لحاظ ابعاد تمرکززدایی جزء تمرکززدایی سیاست‌گذاری است، و از لحاظ شیوه حکمرانی یعنی چه

۱. منظور از ساماندهی مراکز آموزشی ایجاد، ادغام و حذف مراکز آموزش عالی است.

۲. منظور از ساماندهی رشته‌های تحصیلی ایجاد، ادغام و حذف رشته‌های تحصیلی در مراکز آموزش عالی است.

جدول ۶. تحلیل کارکردهای فرهنگی - دانشجویی طبق الگوی واسپاری

نوع کارکرد	کارکرد	انواع تمرکززدایی						ابعاد تمرکززدایی			شیوه حکمرانی درونی			خروجی مورد انتظار		
		تراکم‌زدایی	تفویض	واگذاری	خصوصی‌سازی	اداری	مالی	سیاست‌گذاری	مؤسسه	منطقه	ستاد	سند سیاستی	اجرائی‌سازی	استقرار	سخت‌افزار	
کارکردهای فرهنگی - دانشجویی - دانشجوئی قابل واسپاری به وزارت عتف	برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای نقل و انتقال‌های دانشجویی در سطح منطقه			•		•					•	ارائه شیوه‌نامه بررسی و تأیید نهایی درخواست‌ها			•	
	شناسایی و هدایت استعدادها در سطح منطقه دانشجویی			•		•					•	ارائه شیوه‌نامه مستندات شرکت‌کنندگان	سیاست‌گذاری کلان		•	
	برنامه‌ریزی و برگزاری جشنواره‌های دانشجویی، فرهنگی، فیلم و ... در منطقه			•		•					•	اجرائی‌سازی	سیاست‌گذاری کلان		•	
	بررسی و تصویب سیاست‌های برگزاری المپیادهای علمی، قرآنی مهارتی و ورزشی در سطح منطقه			•		•					•	اجرائی‌سازی	سیاست‌گذاری کلان		•	

جدول ۷. تحلیل کارکردهای ستادی طبق الگوی واسپاری

نوع کارکرد	کارکرد	انواع تمرکززدایی						ابعاد تمرکززدایی			شیوه حکمرانی درونی			خروجی مورد انتظار		
		تراکم‌زدایی	تفویض	واگذاری	خصوصی‌سازی	اداری	مالی	سیاست‌گذاری	مؤسسه	منطقه	ستاد	سند سیاستی	اجرائی‌سازی	استقرار	سخت‌افزار	
کارکردهای ستادی قابل واسپاری به وزارت عتف	تشکیل کمیسیون‌های موارد خاص در سطح منطقه			•		•						ارائه موارد خاص	تصمیم‌گیری در چهارچوب معاونت‌های ذی‌ربط	سیاست‌گذاری کلان		•
	فرایند جذب و انتقال اعضای هیئت علمی			•		•					•	ارائه شیوه‌نامه ارزیابی اولیه	سیاست‌گذاری کلان		•	
	بررسی و تصویب سیاست حمایت ویژه از اعضای هیئت علمی در سطح منطقه			•		•					•	جمع‌آوری مستندات معرفی به وزارت عتف	سیاست‌گذاری کلان حمایت از نفرات برگزیده		•	
	گزینش دانشجویان و کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه			•		•					•	معرفی نیروی انسانی	ارائه شیوه‌نامه اجرایی‌سازی معرفی به وزارت عتف	سیاست‌گذاری کلان		•
	بررسی و تصویب سیاست‌های توسعه همکاری‌های بین‌المللی و متناسب با مزیت‌های منطقه			•		•					•	ارائه پیشنهاد	ارائه شیوه‌نامه بررسی و تأیید نهایی پیشنهاد	سیاست‌گذاری کلان		•
	رسیدگی به تخلفات اداری مؤسسه‌های آموزش عالی، کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه			•		•					•	جمع‌آوری مستندات	بررسی تخلفات و اعلام نظر نهایی	سیاست‌گذاری کلان		•

پژوهشی، ایجاد و توسعه واحدهای پژوهشی و مراکز فناوری، انتخاب پژوهشگران برتر، صدور مجوز و تعیین اعتبار نشریه‌های علمی، صدور مجوز و ارزیابی انجمن‌های علمی، ایجاد و توسعه آزمایشگاه‌های منطقه‌ای و نظارت بر کیفیت خروجی) است.

در واقع امروزه پژوهش و فناوری نقش عمده‌ای در ایجاد استقلال و توسعه پایدار داشته و هدف از آمایش سرزمین در آموزش عالی «عبارت است از برنامه‌ریزی برای گسترش نظام‌مند و مأموریت‌گرا و ساماندهی مجدد مراکز آموزش عالی بر اساس اسناد بالادستی و با توجه به مزیت‌های نسبی مناطق مختلف جغرافیایی و نیاز کشور به تربیت نیروهای متخصص، متعهد و کارآفرین» [۲۶].

با وجود ضرورت انجام پژوهش در کشور و نقش زیربنایی آن در توسعه علمی کشور، چالش‌های بسیاری در مقابل آن قرار دارد که اجازه نمی‌دهد از تمامی توان و ظرفیت‌های تحقیقاتی موجود استفاده شود. اصولاً مشکلات و چالش‌هایی که پژوهش در ایران با آن مواجه است، مشابه تمام کشورهای در حال توسعه است. بنابراین شناخت ضعف‌ها و کاستی‌های این عرصه می‌تواند به بیشتر شدن عمق و دقت بینش برنامه‌ریزان کمک کند. همچنین، سیاست‌گذاری و تدوین برنامه‌های راهبردی برای ایجاد زیرساخت فناوری و نوآوری و برنامه‌ریزی اجرایی برای به‌کارگیری و توسعه فناوری‌های جدید در قالب پروژه‌های پژوهشی متناسب با نیازهای عملیاتی و منطقه‌ای کشور و کسب جایگاه شایسته علم و فناوری ضروری به نظر می‌رسد [۲۷].

علاوه بر کارکردهای پژوهشی، کارکردهای آموزشی نیز از لحاظ واسپاری به مناطق مورد بررسی قرار گرفتند که کارکردهای آموزشی شامل (برنامه‌ریزی کلان آموزش عالی، ایجاد، ادغام و حذف رشته‌ها، ایجاد، ادغام و حذف مراکز آموزش عالی، نظارت بر کیفیت ارائه رشته‌های درسی در مراکز آموزش عالی، نظارت بر پیامدهای رشته‌های تحصیلی، نظارت بر آزمون‌های ورودی، تعیین ظرفیت پذیرش، توانمندسازی اعضای هیئت علمی، ارائه شیوه‌های نوین آموزشی، آموزش‌های آزاد و مهارتی، به‌روزرسانی سرفصل‌های آموزشی و ساماندهی مراکز آموزش عالی) است. در تبیین کارکردهای آموزشی قابل واسپاری به مناطق

طبق جدول (۷) کارکرد تشکیل کمیسیون‌های موارد خاص در سطح منطقه از لحاظ انواع تمرکززدایی طبق الگوی راندینلی در سطح واگذاری یعنی انتقال کارکرد به تشکیلات مستقل دولتی محیطی‌تر قرار گرفته است. از لحاظ ابعاد تمرکززدایی جزء تمرکززدایی سیاست‌گذاری است، و از لحاظ شیوه حکمرانی یعنی چه کسی؟ چه کاری انجام می‌دهد؟ نقش مؤسسه‌های آموزش عالی ارائه موارد خاص، نقش مناطق تصمیم‌گیری در چارچوب معاونت‌های ذی‌ربط و نقش ستاد نیز سیاست‌گذاری کلان است و در نهایت خروجی مورد انتظار کارکرد تشکیل کمیسیون‌های موارد خاص در سطح منطقه استقرار اجرایی‌سازی خواهد بود.

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل کارکردهای نظام آموزش عالی با رویکرد مدیریت منطقه‌ای هدف پژوهش حاضر است. یافته‌های پرسش اول پژوهش نشان داد کارکردهای قابل واسپاری نظام آموزش عالی به مناطق شامل کارکردهای معاونتی (کارکرد پژوهشی و آموزشی) و کارکردهای وزارتی (کارکرد فرهنگی - دانشجویی و ستادی) است.

منطقه‌بندی مؤسسه‌های آموزش عالی یکی از طرح‌های مهم آموزش عالی و از موضوع‌های اصلی طرح ملی آمایش است. راهبرد اصلی مدیریت منطقه‌ای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی کشور، تمرکززدایی، تفویض اختیار و ارتقای سطح نقش‌آفرینی مناطق در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی و هم‌افزایی ظرفیت‌های موجود و فعال در هر منطقه، با رعایت اصل استقلال و آزادی عمل دانشگاه‌ها است. انتظار می‌رود با اجرای طرح منطقه‌بندی، کاهش تصدی‌گری دولت، بالا رفتن سطح خلاقیت دولت و مشارکت در مناطق، همکاری و همگرایی دانشگاه‌ها، پاسخگویی اجتماعی مراکز آموزش عالی در سطوح مختلف جامعه، مأموریت‌گرایی، توسعه هدفمند، التزام به تضمین کیفیت و سرانجام اعتلای آموزش عالی را در پی داشته باشد [۲۵].

یافته‌های پژوهش نشان داد کارکردهای پژوهشی قابل واسپاری نظام آموزش عالی به مناطق شامل (ساماندهی طرح‌های پژوهشی منطقه‌ای، ساماندهی، تسهیلات

نیروی بالقوه دانشجویان به منظور تحقق اهداف فرهنگی به خوبی محسوس است [۲۹]. بنابراین می‌توان با واسپاری کارکردهای فرهنگی - دانشجویی به مناطق تا حد زیادی به توسعه فرهنگی مناطق پرداخت. به عبارت دیگر؛ یکی از پیش‌شرط‌های ضروری برای توسعه یک کشور، حاکمیت نگرش علمی بر فرهنگ جامعه است و دانشگاه از عمده‌ترین مراکزی است که قادر است چنین نگرشی را به جامعه منتقل کند. دانشگاه‌ها به عنوان رأس هرم نهادهای علمی جامعه در فرایند توسعه و پیشرفت کشور مطرح‌اند و به عنوان مراکزی که به تربیت و آماده‌ساختن نیروی انسانی کارآمد، شایسته و دارای مهارت برای پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه در زمینه‌های مختلف می‌پردازند، نقش حیاتی و کلیدی به عهده دارند؛ زیرا دانشگاه‌ها با برون‌دادهای خود به جامعه، در عمل در راه توسعه فرهنگی - اجتماعی گام برمی‌دارند.

کارکردهای ستادی قابل واسپاری نظام آموزش عالی
به مناطق نیز طی فرایند پژوهش شناسایی شدند. این کارکردها شامل تشکیل کمیسیون‌های موارد خاص در سطح منطقه، فرایند جذب و انتقال اعضای هیئت علمی، بررسی و تصویب سیاست حمایت ویژه از اعضای هیئت علمی در سطح منطقه، گزینش دانشجویان و کارکنان و اعضای هیئت علمی در سطح منطقه، بررسی و تصویب سیاست‌های توسعه همکاری‌های بین‌المللی و متناسب با مزیت‌های منطقه است. با واسپاری این کارکردها به مناطق متناسب با نیازمندی‌های منطقه به جذب هیئت علمی و توسعه همکاری‌های بین‌المللی متناسب با نیازهای منطقه و ... پردازند.

در مرحله بعد به تحلیل کارکردهای نظام آموزش عالی طبق الگوی واسپاری پرداختیم. این کارکردها طبق انواع تمرکززدایی (تراکم‌زدایی، تفویض، واگذاری، خصوصی‌سازی)؛ ابعاد تمرکززدایی (اداری، مالی، سیاست‌گذاری)؛ شیوه حکمرانی درونی (مؤسسه، منطقه، ستاد) و خروجی مورد انتظار (سند سیاستی، اجرایی‌سازی و استقرار ساخت‌افزار) مورد تحلیل قرار گرفتند و مشخص شد که کارکردهای قابل واسپاری به چه شکلی به مناطق واگذار شود.

می‌توان گفت که گسترش آموزش عالی در توسعه زیرساخت‌های استان‌های کشور مؤثر و توانسته است آنها را در خصوص توسعه هدایت کند، اما گسترش و عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌های مستقر در استان‌ها، در تأمین نیروی انسانی در بخش‌های عمده اقتصادی ضعیف و ناکارآمد عمل کرده است و برنامه‌ریزی‌های دانشگاهی در راستا و هماهنگی با برنامه‌ریزی‌های استانی، عملکرد مورد انتظار را نداشته است، این در حالی است که ایران بیش از هر زمان دیگر نیاز به بهبود شاخص سرمایه انسانی و تأکید بر پیوند بین فرایندهای آموزشی و فرایندهای اقتصادی دارد؛ به این معنا که در وضعیت کنونی راهبرد اساسی برای توسعه نه در راستای افزایش سرمایه‌گذاری در تولید سرمایه انسانی، بلکه باید به منظور افزایش پیوند بین فرایندهای آموزشی و پژوهشی و فرایندهای اقتصادی و در نهایت، توسعه پایدار مناطق مختلف کشور باشد، این امر میسر نمی‌شود، مگر با تغییر سیاست‌ها و راهبردهای استراتژیکی آموزشی کشور به سوی رویکرد آمایشی [۲۸].

به منظور تحقق اهداف فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، **کارکردهای فرهنگی - دانشجویی قابل واسپاری** نیز به مناطق به منظور توسعه و رشد فرهنگی - دانشجویی شناسایی شدند. این کارکردها شامل برنامه‌ریزی، تصویب و اجرای نقل و انتقال‌های دانشجویی در سطح منطقه، شناسایی و هدایت استعداد‌های درخشان دانشجویی در سطح منطقه، برنامه‌ریزی و برگزاری جشنواره‌های دانشجویی، فرهنگی، فیلم و ... در منطقه، بررسی و تصویب سیاست‌های برگزاری المپیادهای علمی، قرآنی، مهارتی و ورزشی در سطح منطقه است. از دهه ۶۰ قرن بیستم، دانشگاه‌ها عهده‌دار تولید دانش و پژوهش در زمینه‌های علمی و اجتماعی شدند و وظیفه «کارکردهای فرهنگی» به وظایف آنها افزوده شد. در ایران نیز از سال ۱۳۶۷، با تشکیل معاونت فرهنگی و اجتماعی در دانشگاه‌ها و شکل‌گیری ادارات کل امور فرهنگی، کار متمرکز سازمان‌یافته‌ای بر مشارکت دانشجویان در برنامه‌های فرهنگی آغاز و بخش عمده‌ای از فعالیت‌های دانشگاهی به این مهم اختصاص داده شد. با وجود این، ضعف دانشگاه‌ها در نگاه راهبردی و بلندمدت به حوزه فرهنگ و فعالیت‌های فرهنگی و به دنبال آن، ضعف در بهره‌برداری صحیح از

- سهم مؤسسه‌های آموزش عالی در توسعه منطقه‌ای، موضوعی است که در سال‌های اخیر توجه بیشتری را به خود جلب کرده است. مؤسسه‌های دانشی به طور فزاینده‌ای انتظار دارند که نه فقط آموزش و پژوهش را انجام دهند بلکه نقش فعال در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق خود را نیز ایفا کنند. میزان اینکه مؤسسه‌های آموزش عالی قادر به انجام این نقش‌اند، بستگی به شرایط خاصی از قبیل ویژگی‌های نهادها، مناطقی که در آن قرار دارند و چارچوب‌های سیاست‌گذاری دارد [۳۰].
- مطابق مطالعات انجام شده چند پیشنهاد سیاستی اجرایی در این زمینه ارائه می‌شود:
- ◇ در واسپاری کارکردهای نظام آموزش عالی نقاط قوت و ضعف مناطق و نیازهای آنها مورد توجه قرار گیرد؛
 - ◇ الگوی واسپاری کارکردهای نظام آموزش عالی به طور آزمایشی در برخی از مناطق اجرا شود؛
 - ◇ ارتباط بین نظام آموزش عالی و مراوده آنها با نهادهای مختلف در حین روند انجام کار بهبود یابد؛
 - ◇ زمینه‌ها و همکاری‌های لازم در راستای اجرای بهتر مدیریت منطقه‌ای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از طریق نهادهای مربوط فراهم شود؛
 - ◇ طرح منطقه‌بندی مؤسسه‌های آموزش عالی نقش مؤثر و مهمی در اجرای طرح کلان آمایش در مقیاس منطقه‌ای دارد. بنابراین باید در راستای اجرای آن برنامه‌ریزی درستی صورت گیرد؛
 - ◇ از ابزارهای مختلف (سیاستی، قانونی، مالی، حمایتی و ...) برای افزایش سهم مشارکت مناطق در برآوردن نیازهای محلی استفاده شود.

References

منابع

- [1] Bazargan A. Higher Education Standards: From Idea to Reality. (Persian). 2015. Quarterly Journal of Higher Education. 8 (30): 11-11.
- [2] Amini S. A Model for Assessing Strategies for Social and Cultural Consequences of Higher Education Policies in the Islamic Republic of Iran. (Persian). 2013. Strategic Knowledge Quarterly. 3 (12). 49-70.
- [3] Tarifi Hosseini H.[A comparative and analytical study of the historical course of Iranian higher education with emphasis on the social, economic, political and cultural developments affecting it in the three periods of Qajar, Pahlavi and Islamic Revolution. (Persian)]. [MA dissertation]: Faculty of Educational Sciences and Psychology; 2012.
- [4] Olcay G & Bulu M. Is measuring the knowledge creation of universities possible? A review of university rankings. 2017. Technological Forecasting and Social Change. 123: 153-160.
- [5] Vesamavibool S., Urwongse S., Hanpanich B., Thongnourm D., & Watcharin K. The Comparative Study of Professional Standards for Thai Teachers and for Asean Teachers. 2015. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 191: 2280-2284.
- [6] Zaman K. Quality guidelines for good governance in higher education across the globe. 2015. Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences. 1 (1): 1-7.
- [7] Maleki H; Agha Mohammadi, J. Decentralization and Decentralization in the Educational Development Planning Process. Decentralization and Decentralization in the Educational Development Planning Process: Challenges and Barriers. (Persian). 2015. Work and Society Monthly. 180: 66-60.
- [8] Weidman J. C. & DePietro-Juranl R. [EQUIP2 State-of-the-Art Knowledge in Education]. 2011.
- [9] Kamali Y. The Role of Decentralization in Realizing Administrative Health.(Persian). 2013. Strategic and Macroeconomic Quarterly. 2 (5): 132-111.
- [10] Zari K; Mohammadi, A. An Analysis of the Characteristics of Regional Development Management in Iran during and Before the Islamic Revolution. (Persian). 2015. Parliament and Strategy. 22 (84): 73-98.
- [11] Asadi M; Maroufi S. The place of centralization and academic independence in the internationalization of the Iranian higher education system. (Persian). 2016. National Iranian Higher Education Congress.

- [12] Chatterton P & Goddard, J. The response of higher education institutions to regional needs. 2000. *European Journal of Education*. 35 (4): 475-496.
- [13] Caniels M. C & van den Bosch H. The role of higher education institutions in building regional innovation systems. 2011. *Papers in Regional Science*. 90 (2): 271-286.
- [14] Yusoff M. A., Sarjoon, A., Awang A., & Efendi D. Conceptualizing decentralization and its dimensions. 2016. *International Business Management*. 10 (6): 692-701.
- [15] Radinger-Peer V., & Pflitsch G. The role of higher education institutions in regional transition paths towards sustainability .2017. *Review of Regional Research*. 37 (2): 161-187.
- [16] Wilson G. A. Community resilience, globalization, and transitional pathways of decision-making .2012. *Geoforum*. 43 (6): 1218-1231.
- [17] Bezpалov V. V. Diagnostics methods for purposes of restructuring of regional management system. 2014. URL: www.lifesciencesite.com/ljsj/life1109s/009_25119life1109s14_56_59.pdf.
- [18] Creswell J. w. [Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research]. Fourth edition. Pearson. Boston; 2012
- [19] Creswell J. w. [Research Design: Qualitative, Quantitative & mixed method approaches] .Second edition. Sage publications London. New Delhi; 2009.
- [20] Hatch J. A. [Doing qualitative research in education settings]. Stat university of New York at Albany; 2002.
- [21] Donoghue T, O and Punch K. [Qualitative educational research in action]. Simultaneously published in the USA and Canada: RoutledgeFalmer; 2003.
- [22] Meehan E. M. [From Government to Governance, Civic Participation and 'new Politics': The Context of Potential Opportunities for the Better Representation of Women]. Centre for Advancement of Women in Politics, Queen's University Belfast; 2003
- [23] Ahmadi Rezaei H; [Sadat Maliki, F. [Higher Education Policy Making with Good Governance Approach (Persian)]. Tehran: Meshkat Danesh Publications; 2015.
- [24] Mission Orientation in Medical Education .2016.
- [25] Scott J.C .The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations. (Educational changes). 2006. *Journal of Higher Education*; 77(1): 1-39.
- [26] Samari E; Geraeinejad GH. A Conceptual Approach to Higher Education Preparation in Land Preparation: A Guide to Academic Development. (Persian). 2013. *Iranian Higher Education Association*; 5 (3): 117-142.
- [27] Rakhshani M; Shams A. The Relationship between Research and Educational Performance of Faculty Members and Academic Achievement of Agricultural Students of Zanjan University. (Persian). 2014. *Journal of Agricultural Education Management Research*, 6 (31): 17-3.
- [28] Boozari S .Preparation of higher education in the geographical area of the country. (Persian).2016. *Research and Planning in Higher Education*, 22 (2): 75-49.
- [29] Nistani M; Rameshgar R. The role of cultural activities of universities in cultural development of society. (Persian). 2013. *Journal of Cultural Engineering*. 76: 169-146.
- [30] Arbo P., & Benneworth P. Understanding the Regional Contribution of Higher Education Institutions: A Literature Review. 2007. *OECD Education Working Papers*. 9.